

Ziņojums par Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas tirgus uzraudzību

Konkurences padome 2008.gada aprīlī uzsāka Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas (turpmāk – OCTA) tirgus uzraudzību. Tās mērķi ir noskaidrot konkurences situāciju OCTA apdrošināšanas tirgū, noteikt iespējamās konkurences traucējumus, kā arī novērtēt aizliegtas vienošanās Konkurences likuma 11.panta izpratnē pastāvēšanas iespējas OCTA tirgū.

Papildus, ņemot vērā Eiropas Komisijas Regulu Nr.358/2003 „Par Līguma 81.panta 3.punkta piemērošanu dažām līgumu, lēmumu un saskaņotu darbību kategorijām apdrošināšanas nozarē” (turpmāk – Regula) (Regula stājās spēkā 2003.gada 1.aprīlī un zaudē spēku 2010.gada 31.martā), Konkurences padome veica aptauju par Regulā paredzēto atbrīvojumu sadarbībai par kopīgiem aprēķiniem, pētījumiem, apdrošināšanas polišu standarta nosacījumiem, risku kopīgu apdrošināšanu un drošību ierīču uzstādīšanas un apkopes tehnisko specifikāciju noteikumiem izmantošanu apdrošināšanas sabiedrību darbībā Latvijas Republikas teritorijā, kā arī apkopoja viedokļus par Regulas darbības laika pagarināšanas nepieciešamību.

Uzraudzības lietas ietvaros tika pieprasīta un saņemta informācija no Finanšu un kapitāla tirgus komisijas, kā arī no OCTA apdrošināšanas tirgus dalībniekiem.

[1] Konkrētais tirgus.

Konkrētais tirgus Konkurences likuma 1. panta 4. punkta izpratnē ir konkrētās preces tirgus, kas izvērtēts saistībā ar konkrēto ģeogrāfisko tirgu. Atbilstoši Konkurences likuma 1. panta 5. punktam konkrētās preces tirgus – noteiktās preces tirgus, kurā ietverts arī to preču kopums, kuras var aizstāt šo noteikto precī konkrētajā ģeogrāfiskajā tirgū, ņemot vērā pieprasījuma un piedāvājuma aizstājamības faktoru, preču pazīmes un lietošanas īpašības.

Apdrošināšanas sabiedrības sniedz dzīvības apdrošināšanas un nedzīvības apdrošināšanas pakalpojumus. Nedzīvības apdrošināšanas pakalpojums ietver šādus apdrošināšanas veidus:

- nelaiemes gadījumu apdrošināšana;
- veselības apdrošināšana;
- sauszemes transporta apdrošināšana (KASKO);
- dzelzceļa apdrošināšana, gaisakuģu apdrošināšana;
- kuģu apdrošināšana;
- kravu apdrošināšana;
- īpašuma apdrošināšana pret uguns un dabas stihiju postījumiem;
- īpašuma apdrošināšana pret citiem zaudējumiem;
- sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšana;
- gaisakuģu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšana, vispārējās civiltiesiskās atbildības apdrošināšana;
- kredītu apdrošināšana;
- galvojumu apdrošināšana;
- dažādu finansiālo zaudējumu apdrošināšana;
- juridisko izdevumu apdrošināšana;
- palīdzības apdrošināšana;
- sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātā apdrošināšana (OCTA).

Katrs apdrošināšanas veids sedz dažādus riskus, to īpašības, prēmiju apmērs un mērķi ir atšķirīgi. Tādējādi gan no pieprasījuma puses, gan piedāvājuma puses katram apdrošināšanas veidam nepastāv aizvietojamības iespēja. Līdz ar to *konkrētās preces tirgus ir OCTA apdrošināšanas tirgus*.

Atbilstoši Konkurences likuma 1. panta 3. punktam konkrētais ģeogrāfiskais tirgus ir ģeogrāfiskā teritorija, kurā konkurences apstākļi konkrētās preces tirgū ir pietiekami līdzīgi visiem šā tirgus dalībniekiem, un tādēļ šo teritoriju var nošķirt no citām teritorijām.

Ņemot vērā apdrošināšanas tirgus struktūru, atbilstošu izplatīšanas kanālu nepieciešamību (iespēja izplatīt (pārdot) apdrošināšanas produktus (polises)), valsts politiku un normatīvo regulējumu, ģeogrāfiskais tirgus apdrošināšanas nozarē ir vērtējams kā nacionāls¹. Tādējādi *konkrētais tirgus ir OCTA apdrošināšanas tirgus Latvijas Republikas teritorijā*.

[2] Normatīvais regulējums.

OCTA sedz zaudējumus, kas ceļu satiksmes negadījumā radušās trešajām personām.²

Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likuma³ 4.pantā noteikts, ka apdrošināšana ir brīvprātīga, izņemot gadījumus, kad ar likumu ir noteikts citādi. Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma (turpmāk – OCTA likums) 3.panta otrā daļa nosaka, ka īpašnieka civiltiesisko atbildību par katru ceļu satiksmē lietoto transportlīdzekli apdrošina ikviens transportlīdzekļa īpašnieks, noslēdzot attiecīgu apdrošināšanas līgumu. Tādējādi secināms, ka piedalīšanās ceļu satiksmē ar transportlīdzekli rada obligātu pienākumu apdrošināt transportlīdzekļa īpašnieka civiltiesisko atbildību.

Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas sistēmas sekmīgu darbību valstī atbilstoši savam darbības mērķim un uzdevumiem nodrošina Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs (turpmāk – Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs), kurā ir apvienojušās visas apdrošināšanas sabiedrības, kurām ir tiesības veikt sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu Latvijas Republikā.⁴ Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs ir Latvijas Republikā spēkā esošajos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā reģistrēta biedrība. Atbilstoši OCTA likuma 43.panta otrajai daļai Transportlīdzekļu apdrošinātāju biroja darbību regulē OCTA likums, bet tā tiesisko statusu nosaka Biedrību un nodibinājumu likums.⁵

Biedru iestāšanās un izstāšanās priekšnoteikumi atbilstoši Biedrību un nodibinājumu likuma 25.pantam nosakāmi biedrības statūtos, kuru pieņemšana ietilpst biedru kopsapulces kompetencē. Biedrību un nodibinājumu likums tiešā veidā nenosaka biedru naudas tiesisko regulējumu.⁶ Lai gan biedru naudas regulējums nav obligāta statūtu sastāvdaļa, kā, piemēram, biedru iestāšanās un izstāšanās kārtība, biedru naudas regulējumu var ietvert biedrības statūtos⁷.

¹ Konkurences padomes 29.04.2008. lēmums Nr.52 “Par AAS “Gjensidige Baltic” un ADB “Reso Europa” apvienošanu”, publicēts Latvijas Vēstnesī 10.05.2008. (Nr.72).

² Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums. LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 27.aprīlis, nr. 65., 3.panta pirmā daļa.

³ Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likums. LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 30.jūnijs, nr. 188/189.

⁴ Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums. LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 27.aprīlis, nr. 65., 43.panta pirmā daļa.

⁵ Biedrību un nodibinājumu likums. LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2003.14.novembris, nr. 161.

⁶ Biedrību un nodibinājumu likums expresis verbis (tiešā tekstā) nosaka regulējumu par biedru naudu biedra dalības izbeigšanās gadījumā. Skat. 32.pants.

⁷ Biedrību un nodibinājumu likums, 25.panta trešā daļa.

Transportlīdzekļu apdrošinātāju biroja pārvaldes institūcijas ir kopsapulce un valde.⁸ Kopsapulce ir Transportlīdzekļu apdrošinātāju biroja lēmēj institūcija. Kopsapulci veido visi apdrošinātāji, un tai ir tiesības noteikt arī Transportlīdzekļu apdrošinātāju biroja darbības nodrošināšanai nepieciešamo finanšu līdzekļu apmēru un samaksas kārtību.⁹

Transportlīdzekļu apdrošinātāju biroja darbības mērķis ir nodrošināt ceļu satiksmes negadījumā cietušo trešo personu interešu aizsardzību, OCTA sistēmas stabilitāti un attīstību.¹⁰ Minētos mērķus Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs galvenokārt panāk, nodrošinot Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas garantijas fonda (turpmāk – Garantijas fonds) darbību, izmaksājot atlīdzību no Garantijas fonda, kā arī pieņemot saistošus noteikumus apdrošinātājiem OCTA jomā.¹¹

Saskaņā ar OCTA likuma 12.panta pirmo daļu apdrošināšanas prēmijas apmēru nosaka apdrošinātājs, ievērojot transportlīdzekļa veidu, izmantošanas mērķi un citus risku ietekmējošos faktoros. Lai arī apdrošinātājs patstāvīgi nosaka apdrošināšanas prēmijas apmēru, OCTA likuma 14.pants paredz vienotas atlaides 40% apmērā, ja transportlīdzekļa īpašnieks ir I, II vai III grupas invalīds, vai 30%, ja transportlīdzekļa īpašnieks ir lauksaimniecības produkcijas ražotājs, kas ir likumā noteiktā kārtībā reģistrēta zemnieku saimniecība vai tās īpašnieks, lauksaimniecības statūtsabiedrība vai lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība. Šajos gadījumos apdrošināšanas prēmijas maksājuma samazinājumu kompensē transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs no Garantijas fonda. No Garantijas fonda arī atlīdzina zaudējumus gadījumos, kuri uzskaitīti OCTA likuma 51.panta pirmajā līdz piektajai daļai.

Garantijas fonda izveidošanas, uzkrāšanas, pārvaldīšanas un administrēšanas kārtību nosaka Ministru kabineta 2005.gada 22.marta noteikumi Nr.195.¹² Apdrošinātāji veic vienreizējas iemaksas, papildu iemaksas un regulāros ikmēneša atskaitījumus Garantijas fondā.¹³

- 1) vienreizējā iemaksa apdrošinātājam, kurš vēlas uzsākt sniegt sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu (OCTA licences saņemšanas priekšnoteikums);¹⁴
- 2) vienreizējas papildu iemaksas (apmēru aprēķina proporcionāli katra apdrošinātāja noslēgto spēkā esošo līgumu skaitam, ņemot vērā šo apdrošināšanas līgumu termiņus fonda līdzekļu samazinājuma brīdī);¹⁵
- 3) regulāri ikmēneša atskaitījumi no OCTA prēmijām (no katra OCTA līguma, kas stājies spēkā, atkarībā no transportlīdzekļa veida un apdrošināšanas līguma termiņa).¹⁶

⁸ Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums, 45.pants.

⁹ Turpat, 46.panta pirmā un otrā daļa.

¹⁰ Turpat, 44.panta pirmā daļa.

¹¹ Sīkāk skat.: Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums, 44.panta otrā daļa.

¹² Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas garantijas fonda izveidošanas, uzkrāšanas un administrēšanas kārtība. MK noteikumi. *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 24.marts, nr. 49.

¹³ Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums. LR likums, 51.panta sestā daļa.

¹⁴ Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas garantijas fonda izveidošanas, uzkrāšanas un administrēšanas kārtība, 9.punkts.

¹⁵ Turpat, 13.punkts.

¹⁶ Turpat, 11.punkts (pielikums).

Atkarībā no Garantijas fonda kopējo līdzekļu apmēra regulāros ikmēneša atskaitījumus apdrošinātāji veic divkārsā apmērā, ja līdzekļu kopējais apmērs ir līdz 12 milj. latu, vai parastā apmērā, ja fonda līdzekļu kopējais apmērs ir no 12 milj. līdz 14 milj. latu. Apdrošinātāji pārstāj veikt ikmēneša atskaitījumus, ja fonda līdzekļu apmērs pārsniedz 14 milj. latu.¹⁷

Garantijas fonda izveidošanas, uzkrāšanas un administrēšanas kārtības ievērošanu uzrauga Finanšu un kapitāla tirgus komisija.¹⁸

[3] Šķēršļi ienākšanai apdrošināšanas nozarē.

Apdrošināšanas sabiedrības parasti ir universāla tipa apdrošināšanas sabiedrības, kuras sniedz lielākoties visus nedzīvības apdrošināšanas veidus (t.sk. OCTA). Tādēļ ir nepieciešams izvērtēt barjeras kopumā apdrošināšanas nozarē un atsevišķi OCTA apdrošināšanā.

Saskaņā ar Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likumu apdrošinātājs var uzsākt darbību tikai pēc tā ierakstīšanas komercreģistrā un minētā likuma prasību izpildes. Licenci apdrošināšanas veikšanai izsniedz uz nenoteiktu laiku saskaņā ar minēto likumu, citiem normatīvajiem aktiem un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas noteikto kārtību.¹⁹

Lai nodrošinātu apdrošināšanas sabiedrības vai nedalībvalsts apdrošinātāju filiāles finansiālās darbības stabilitāti, apdrošināšanas sabiedrības vai nedalībvalsts apdrošinātāja filiāles rīcībā pastāvīgi jābūt pašu līdzekļiem. Pašu līdzekļu aprēķināšanas kārtību nosaka Finanšu un kapitāla tirgus komisija.²⁰

Dibinot apdrošināšanas sabiedrību, tās pašu līdzekļi nedrīkst būt mazāki par garantijas fonda minimālo lielumu²¹.

Garantijas fonda minimālais lielums komercsabiedrībām, kuras veic apdrošināšanu šā likuma 12.panta pirmās daļas 10., 11., 12., 13., 14., 15. un 19.punktā minētajos apdrošināšanas veidos, ir 3,2 miljoni eiro ekvivalents, kas pārrēķināts latos pēc Latvijas Bankas noteiktā kursa, bet pārējām komercsabiedrībām – 2,2 miljoni eiro ekvivalents, kas pārrēķināts latos pēc Latvijas Bankas noteiktā kursa.²²

Papildus apdrošināšanas sabiedrība, kura vēlas uzsākt sniegt OCTA apdrošināšanu, veic vienreizēju iemaksu 5000 LVL apmērā OCTA garantijas fondā.²³ Līdz 2006.gada 6. jūnijam vienreizējās iemaksas lielums bija 200 000 LVL.

Ņemot vērā minēto, var secināt, ka, lai uzsāktu darbību apdrošināšanas nozarē, ir nepieciešami nozīmīgi finanšu līdzekļu ieguldījumi.

[4] OCTA apdrošināšanas tirgus struktūra un tirgus daļas

Saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas publiski pieejamiem pārskatiem²⁴ par apdrošināšanas tirgu Latvijā nedzīvības apdrošināšanu sabiedrību skaits gan 2006., gan 2007.gadā bija 11.

No tām OCTA apdrošināšanu sniedz:

¹⁷ Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas garantijas fonda izveidošanas, uzkrāšanas un administrēšanas kārtība. MK noteikumi, 12.punkts

¹⁸ Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums, 51.panta devītā daļa.

¹⁹ Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likums, 9.pants, pirmā un otrā daļa.

²⁰ Turpat, 30.pants

²¹ Turpat, 32.panta trešā daļa

²² Turpat, 32.panta 1¹

²³ Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas garantijas fonda izveidošanas, uzkrāšanas un administrēšanas kārtība. MK noteikumi. *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 24.marts, nr. 49, 9.punkts.

²⁴ http://www.fktk.lv/lv/statistika/apdrosinasana/ceturksna_parskati/20071231_apdrosinasana_tirgus

1.tabula

Nr.p.k.	Sabiedrības nosaukums	Tiesību sākuma datums
1.	AAS „Balta”	06.06.1996
2.	AAS „Baltijas Apdrošināšanas Nams”	10.07.2006.
3.	AAS „Baltikums”	01.09.1999.
4.	AAS „BTA”	06.06.1996.
5.	AAS „Balva”	06.06.1996.
6.	AAS „ERGO Latvija”	14.02.2001.
7.	AAS „If Latvia”	26.10.2001.
8.	AAS „Gjensidige Baltic” (līdz 2008.gada AAS „Pareks”)	22.09.1999.
9.	AAS „Seesam Latvia”	19.12.2005.

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 01.07.2008. sniegtā informācija

2.tabula

Apdrošinātāju tirgus daļas pēc parakstīto apdrošināšanas prēmiju apjomiem 2006.,
2007.gadā un 2008.gada 1.cet., %

	Tirgus daļa, %		
	2006.g.	2007.g.	2008.g. 1.cet.
AAS „BTA”	< 30 %	< 30 %	< 30 %
AAS „Baltikums	< 30 %	< 20 %	< 20 %
AAS „Balta”	< 20 %	< 20 %	< 20 %
AAS „Gjensidige Baltic” (Pareks)	< 20 %	< 20 %	< 20 %
AAS „Balva”	< 20 %	< 20 %	< 20 %
AAS „ERGO Latvija”	<10 %	< 10 %	< 10 %
AAS „If Latvia”	< 10 %	< 10 %	< 10 %
AAS „Seesam Latvia”	< 1%	< 10 %	< 10 %
AAS „Baltijas Apdrošināšanas Nams”	< 1 %	< 10 %	< 10 %
KOPĀ			

Lielākie OCTA apdrošināšanas tirgus dalībnieki ir *AAS „BTA”, AAS „Balta”, AAS „Baltikums”, AAS „Balva” un AAS „Gjensidige Baltic”* (līdz 2008.gadam Pareks). Pēc parakstīto bruto prēmiju apjomiem trīs gadu laikā līdera pozīcijās stabili atrodas AAS „BTA”, straujš tirgus izaugsmes temps ir vērojams AAS „Baltijas Apdrošināšanas Nams” darbībā, atstājot aiz sevis mazākos tirgus dalībniekus AAS „ERGO Latvija”, AAS „If Latvia”, AAS „Seesam Latvia”.

Konkurences vides stāvokļa novērtēšanai un tirgus koncentrācijas stāvokļa noteikšanai OCTA apdrošināšanas tirgū izmantots konkurences intensitātes indekss (I) un Herfindāla-Hiršmana indekss (HHI).

	2006.gads	2007.gads	2008.gada 1.cet
HHI *	1805,77	1663,48	1490,70
I**	0,3951	0,4008	0,4375

* ja $HHI \leq 1000$, tirgus tiek vērtēts kā nekoncentrēts
ja $1000 \leq HHI \leq 1800$, tirgus tiek vērtēts kā mēreni koncentrēts
ja $HHI \geq 1800$, tirgus tiek vērtēts kā augsti koncentrēts

** ja rādītāja vērtība ir tuvu nullei, konkurences intensitāte ir visaugstākā (tīra konkurence), savukārt, ja rādītāja vērtība ir tuvu vieniniekam, konkurences intensitāte ir minimāla.

Nemot vērā tirgus dalībnieku skaitu un aprēķinos iegūtos rezultātus, iespējams konstatēt, ka šajā nozarē ir oligopols (oligopolās konkurences apstākļos darbojas vairāki lieli uzņēmumi, kuri realizē gan vienādu, gan standarta, gan parametriski atšķirīgu produkciju, ir iespējami šķēršļi iekļūšanai nozarē), mēreni koncentrēts tirgus ar vidēji augstu konkurences intensitāti.

[5] Nedzīvības apdrošināšanas nozare un OCTA apdrošināšanas tirgus Latvijā.

3.tabula

Nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību kopējais parakstīto apdrošināšanas prēmiju un izmaksāto apdrošināšanas atlīdzību apmērs
(bruto, tūkst. latu)

	2006.g.	2007.g.	2007.g.1.cet.	2008.g. 1.cet.
Parakstītās prēmijas	180 783	270 091	61 565	80 832
Izmaksātās atlīdzības	88 145	122 106	26 157	41 361

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas dati

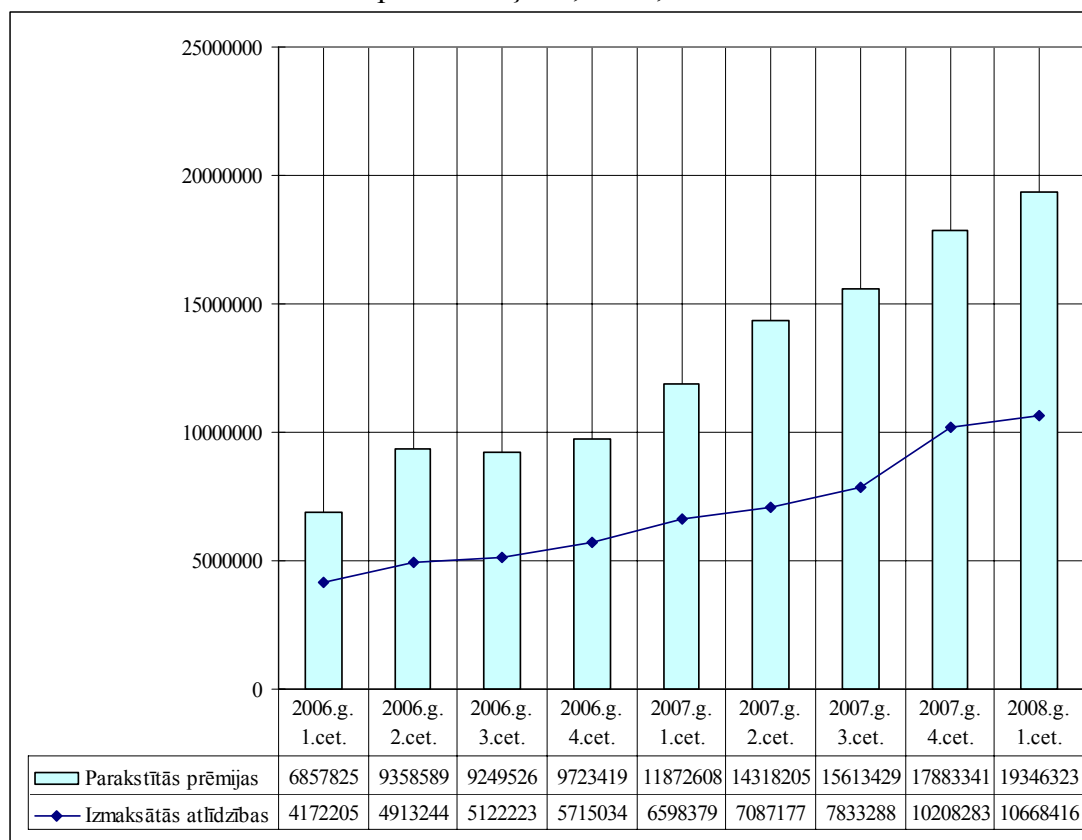
No tabulas datiem ir secināms, ka kopējam nedzīvības apdrošināšanas parakstīto bruto prēmiju apmēram ir tendence pakāpeniski un stabili pieaugt. 2006.gadā kopējais nedzīvības apdrošināšanā parakstīto prēmiju apjoms naudas izteiksmē salīdzinoši ar iepriekšējo gadu ir pieaudzis par 41,1 milj. latu jeb 23%, 2007.gadā par 89,3 milj. latu jeb 33%. Atbilstoši 2008.gada 1.cet., salīdzinot ar 2007.gada 1.cet., tas ir pieaudzis par 19,3 milj. latu jeb 24%.

Savukārt 2006.gadā izmaksāto atlīdzību apjoms nedzīvības apdrošināšanā salīdzinoši ar iepriekšējo gadu ir palielinājies par 25,8 milj. latu jeb 29%, 2007.gadā par 33,9 milj. latu jeb 28%. Atbilstoši 2008.gada 1.cet., salīdzinot ar 2007.gada 1.cet., tas ir pieaudzis par 15,2 milj. latu jeb 37%.

Saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas datiem, OCTA apdrošināšana pēc bruto parakstītā prēmiju apjoma un izmaksāto atlīdzību apjoma ir otrs lielākais apdrošināšanas veids. Attiecīgi 2006.gadā OCTA apdrošināšana veido 19,46% no kopējā parakstītā prēmija apjoma, 2007.gadā 22,10% un 2008.gada 1.cet. 23,93%. Savukārt OCTA apdrošināšanā izmaksātās atlīdzības īpatsvars no kopējā izmaksāto atlīdzību apjoma 2006.gadā veido 22,6%, 2007.gadā - 25,98% un 2008.gada 1.cet. - 25,79%.

OCTA apdrošināšanā parakstīto bruto prēmiju apjoma īpatsvars no kopējā nedzīvības apdrošināšanas parakstīto bruto prēmiju apjoma 2006.gadā – 19%, 2007.gadā – 22%, bet 2008.gada 1.cet. – 24%, savukārt OCTA izmaksāto bruto atlīdzību īpatsvars no kopējā nedzīvības apdrošināšanas izmaksāto bruto atlīdzību apjoma 2006.gadā - 22%, 2007.gadā - 26%, bet 2008.gada 1.cet. - 26%.

1.att. OCTA parakstīto prēmiju un izmaksāto atlīdzību apjomi
pa ceturkšņiem, bruto, LVL

2007.gada 1.cet., salīdzinot ar 2006.gada 1.cet., parakstīto bruto prēmiju apjoms ir pieaudzis par 5 milj. latu jeb 42%. Attiecīgi 2008.gada 1.cet., salīdzinot ar 2007.gada 1.cet., parakstīto bruto prēmiju apjoms ir pieaudzis par 7,4 milj. latu jeb 39%. Tādējādi secināms, ka 2008.gada 1.cet. parakstīto prēmiju apjoma procentuālais pieaugums ir bijis nedaudz mazāks kā 2007.gada 1.cet.

Izmaksāto bruto atlīdzību apjoms 2007.gada 1.cet., salīdzinot ar 2006.gada 1.cet., ir pieaudzis par 2,4 milj. latu jeb 37%. Attiecīgi 2008.gada 1.cet., salīdzinot ar iepriekšējā periodā izmaksāto bruto atlīdzību apjomu, tas pieaudzis par 4 milj. latu jeb 38%.

Kopējais OCTA apdrošināšanā 2006.gadā parakstīto bruto prēmiju apjoms ir 35 189 359 milj. latu, bet 2007.gadā parakstīto bruto prēmiju apjoms kopā ir 59 687 583 milj. latu, kas ir par 24,5 milj. latu jeb 41% vairāk. Savukārt kopā OCTA apdrošināšanā izmaksāto bruto atlīdzību apjoms 2006.gadā ir 19 922 706 milj. latu, bet 2007.gadā 31 727 127 milj. latu, kas ir par 11,8 milj. latu jeb 37% vairāk.

Izvērtējot situāciju kopumā laika periodā no 2006.gada – 2008.g. 1.cet., OCTA apdrošināšanā ir vērojams straujš pieaugums gan parakstīto prēmiju apjomā, gan izmaksāto atlīdzību apjomā. Parakstīto prēmiju apjoma straujais pieaugums ir skaidrojams gan ar klientu skaita pieaugumu (2007.gadā, salīdzinot ar 2006.gadu, spēkā esošo līgumu skaits fiziskām personām pieauga par 59,7 tūkst. latu jeb 11% un juridiskām personām par 43,3 tūkst. jeb 19%, spēkā esošu līgumu skaits kopumā ir pieaudzis par 14%), gan ar OCTA polises cenas paaugstināšanos. 2006.gadā vidējā

OCTA apdrošināšanas polises cena bija LVL 59,70²⁵, atbilstoši 2007.gadā tā bija LVL 91,60, kas ir par 53% vairāk.

Savukārt OCTA polises cenas pieaugums ir skaidrojams ar izmaksāto apdrošināšanas atlīdzību apjoma un apdrošinātāju darbības izdevumu straujo pieaugumu (sk. 4.tabulu).

[6] Būtiskākie finanšu rādītāji OCTA apdrošināšanas tirgū.

Apdrošināšanas sabiedrību darbību kopumā raksturo apdrošinātāju peļņas vai zaudējumu tehniskais rezultāts, kas veidojas no apdrošināšanas sabiedrību pamatdarbības, neņemot vērā ieguldītās investīcijas. To konkurētspēju un darbības rentabilitātes līmeni raksturo kombinētais rādītājs.

Galvenie apdrošinātāju izdevumi, kas OCTA apdrošināšanas tirgū ietekmē peļņas vai zaudējuma aprēķina tehnisko rezultātu ir:

- 1) OCTA obligātie atskaitījumi;
- 2) Pārapirošināšanas izdevumi;
- 3) Klientu piesaistīšanas izdevumi;
- 4) Administrēšanas izdevumi.

Rentabilitātes jeb kombinētais rādītājs parāda neto piekritušo atlīdzību prasības un neto darbības izdevumu kopsumma pret neto nopelnītajām prēmijām²⁶. Šis rādītājs parāda, vai apdrošināšanas sabiedrību nopelnītās prēmijas sedz sabiedrību kopējos izdevumus:

Piekritušās atlīdzību prasības, neto + iekļautie izdevumi
nopelnītās prēmijas, neto

- ja rādītāja lielums ir 100%, tas nozīmē, ka apdrošināšanas sabiedrības izdevumi ir vienlīdzīgi ar nopelnītām prēmijām;
- ja rādītāja lielums ir virs 100%, tad apdrošināšanas sabiedrībām konkrētais apdrošināšanas veids vai darbība kopumā nes zaudējumus;
- ja rādītāja lielums ir zem 100%, tas nozīmē, ka apdrošināšanas sabiedrība strādā ar peļņu.

Ja rādītāja lielums ir stipri zem 100%, tas nozīmē, ka nozīmīgas ekonomiskās peļņas esamība netieši norāda par konkrētas apdrošināšanas sabiedrības tirgus varas izmantošanu. Atbilstoši minētajam, rādītāja lielums 95% nozīmē, ka apdrošinātājs ir nopelnījis 5 santīmus no katra apdrošināšanas prēmijas lata.²⁷

²⁵ Vidējā OCTA apdrošināšanas polises cena iegūta – parakstīto bruto prēmiju apjoms/ apdrošināto, transportlīdzekļu skaitu. 2006.gadā to skaits bija 589 428, bet 2007.gadā 651 627, kas ir par 10% vairāk.

²⁶ Atbilstoši Finanšu un kapitāla tirgus komisijas 15.09.2006. noteikumiem nr.146 Nedzīvības apdrošinātāju pārskatu sagatavošanas noteikumi:

1) nopelnītās prēmijas = bruto parakstītās prēmijas – pārapirošinātāja daļa- izmaiņas nenopelnīto prēmiju tehniskajās rezervēs;

2) piekritušās atlīdzību prasības = izmaksātās atlīdzības + izmaiņas atlikto apdrošināšanas atlīdzību prasību tehniskajās rezervēs;

3) neto darbības izdevumi = klientu piesaistīšanas izdevumi + izmaiņas atliktajos klientu piesaistīšanas izdevumos + administratīvie izdevumi - pārapirošināšanas komisijas nauda un līdzdalība peļņā – izmaiņas nenopelnītajā pārapirošināšanas komisijas naudā.

²⁷European Commission Inquiry into the European business insurance sector pursuant to Article 17 of Regulation 1/2003, Interim report, January 2007, Financial aspects of the industry, page 52.

Kombinētais rādītājs sastāv vēl no diviem nozīmīgiem apdrošinātāju darbības rādītājiem, zaudējumu un izdevumu rādītājiem.

Zaudējumu rādītājs parāda apdrošinātāju izmaksu lielāko komponenti – atlīdzību prasību summa pret nopelnītām prēmijām. To aprēķina pēc šādas formulas:

$$\frac{\text{Piekritušās atlīdzības prasības, neto}}{\text{Nopelnītās prēmijas, neto}}$$

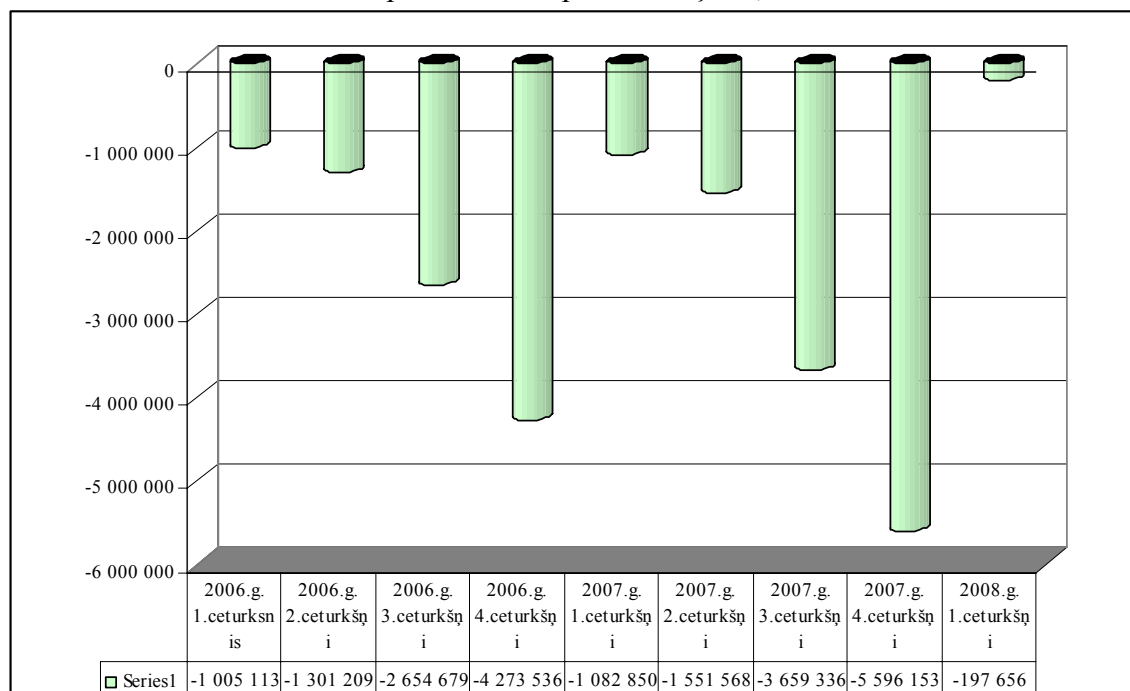
Izdevumu rādītājs parāda apdrošinātāju galvenās izmaksas (tādas kā administrācijas, mārketinga u.c. izmaksas) pret nopelnītām prēmijām. To aprēķina pēc šādas formulas:

$$\frac{\text{Neto darbības izdevumi} + \text{citi tehniskie izdevumi, neto}}{\text{Nopelnītās prēmijas}}$$

Kopējie apdrošinātāju darbības finansiālās darbības rādītāji OCTA apdrošināšanas tirgū ir parādīti 4.tabulā.

2.Attēlā ir parādīts apdrošināšanas sabiedrības tehniskā rezultāta sniegums laika periodā no 2006.gada līdz 2008.gada 1.cet.

2.att. Apdrošināšanas sabiedrību tehniskie rezultāti OCTA apdrošināšanā pa ceturkšņiem, LVL

Pēc attēlotajiem datiem ir vērojams, ka kopumā 2006. un 2007.gadā par ceturkšņiem ir vērojams straujš apdrošināšanas sabiedrību kopējā tehniskā rezultāta negatīvs pieaugums. Tomēr zināma uzlabošanās ir vērojama 2008.gada I.cet. Salīdzinot 2008.gada 1.cet. ar 2007.gada 1.cet., var secināt, ka kopējais tehniskais rezultāts ir krities par 885 194 Ls, jeb 82%. Ņemot vērā 4.tabulā attēlotos kopējos finanšu rādītājus, šāda tehniskā rezultāta negatīvā pieauguma samazinājums ir skaidrojams ar to, ka apdrošinātājiem šajā laika periodā ir samazinājies piekritušo apdrošināšanas atlīdzību prasību īpatsvars (zaudējumu rādītājs) pret nopelnītajām neto prēmijām.

4.tabula

OCTA apdrošināšanas tirgus finansiālie rādītāji

Rādītājs	2006.gads	2007.gads	pieaug., %	2006.g.I.cet.	2007.g. I.cet	pieaug., %	2008.g. I.cet.	pieaug., % pret 2007.g. 1.cet.
Nopelnītās prēmijas, Ls	24 841 053	36 035 631	45%	5 751 684	7 257 074	26%	11 721 528	62%
Piekritušās atlīdzību prasības neto, Ls	21 422 661	31 723 241	48%	4 657 635	6 623 607	42%	8 321 665	26%
Neto darbību izdevumi, Ls	8 399 600	11 915 730	42%	2 036 353	2 024 804	-1%	3 771 773	86%
Citi tehnisko izdevumi neto, Ls	421 036	64 997	-85%	16 845	12 658	-25%	92 476	631%
Tehniskais Rezultāts	-4 273 535	-5 598 151		-906 719	-1 209 657		-197 656	
Zaudējuma rādītājs, %	86,20	88,00		81,00	91,30		71,00	
Izdevumu rādītājs, %	35,50	33,20		35,70	28,10		33,00	
Kombinētais rādītājs, %	121,70	121,20		116,70	119,40		104,00	

Pēc FKTK 27.10.2008. sniegtās informācijas

Pēc tabulā attēlotajiem datiem var secināt, ka OCTA apdrošināšanas tirgus apdrošināšanas sabiedrībām norādītajā laika periodā nav bijis veiksmīgs. 2007.gadā salīdzinot ar 2006.gadu piekritisās atlīdzību prasības ir pieaugušas par 48% un darbības izdevumi ir pieauguši par 42%, kamēr nopelnīto prēmiju pieaugums ir tikai 45%, kas ir negatīvi ietekmējis gan apdrošināšanas sabiedrību tehnisko rezultātu, gan kombinēto rādītāju. Salīdzinot 2008. gada 1.cet. ar 2007.gada 1.cet., visstraujāk ir pieauguši apdrošināšanas sabiedrību darbības izdevumi – par 86%, bet nopelnītās prēmijas pieaugušas tikai par 62%.

[7] OCTA līguma slēgšanas nosacījumi un apdrošināšanas polises prēmijas noteikšana.

Veicot OCTA apdrošināšanu, netiek izstrādāti atsevišķi apdrošināšanas noteikumi (kā tas notiek citos apdrošināšanas veidos). OCTA apdrošināšanas tirgu regulē OCTA likums, un līgums (polise) tiek noslēgts saskaņā ar OCTA likumu.

OCTA apdrošināšanā ir šādi apdrošināšanas līguma veidi: standartlīgums, robežapdrošināšanas līgums un starptautiskais apdrošināšanas līgums (arī Zaļā karte). Tālāk ziņojumā tiek analizēts tikai standartlīgums.

Apdrošināšanas standartlīgumu var noslēgt klātienē vai izmantojot distances saziņas līdzekļus. OCTA apdrošināšanas līgumu ir iespējams noslēgt tiešā apdrošināšanā (konkrētā apdrošināšanas sabiedrībā vai tās mājas lapā) vai izmantojot apdrošināšanas starpniekus, piesaistītos aģentus.

Standartlīgums ir spēkā Eiropas Ekonomiskās zonas valstīs un citās valstīs, kas pievienojušās 2002.gada 30.maija daudzpusējam nolīgumam starp Eiropas Ekonomiskās zonas dalībvalstu un citu asociēto valstu nacionālajiem apdrošināšanas birojiem.

Saskaņā ar OCTA likuma 9.panta pirmo daļu standartlīgums tiek slēgts uz trim, sešiem, deviņiem vai divpadsmit mēnešiem.

Kopš 2008.gada 1.jūnija Latvijas Republikā nav nepieciešama apdrošināšanas polises rakstveida esamība, kā tas bija līdz šim (izbraucot no valsts, rakstveida apdrošināšanas polisei ir jābūt).

Saskaņā ar OCTA likuma 12.panta pirmo daļu: „*apdrošināšanas prēmijas apmēru nosaka apdrošinātājs, ievērojot transportlīdzekļa veidu, izmantošanas mērķi un citus risku ietekmējošus faktoros*” un 13.panta pirmo daļu: „*noslēdzot apdrošināšanas līgumu, apdrošināšanas prēmijas apmērs transportlīdzekļa īpašniekam tiek noteikts, izvērtējot iepriekšējo apdrošināšanas līgumu darbības laikā izmaksāto apdrošināšanas atlīdzību skaitu, normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā konstatēto gadījumu skaitu, kad transportlīdzeklis vadīts, izdarot administratīvus pārkāpumus par kuriem reģistrē pārkāpumu uzskaites punktus, un noziedzīgus nodarījumus pret satiksmes drošību, kā arī izvērtējot citus risku ietekmējošus faktoros*”.

OCTA likuma 59.panta pirmā daļa²⁸ paredz, ka: „*apdrošinātājam pirms apdrošināšanas līguma slēgšanas ir tiesības saņemt no OCTA informācijas sistēmas datus, kas nepieciešami apdrošināšanas līguma noslēgšanai un apdrošināšanas prēmijas apmēra noteikšanai, tostarp datus par iepriekšējo apdrošināšanas līgumu darbības laikā veikto apdrošināšanas atlīdzības izmaksu skaitu, normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā konstatēto to gadījumu skaitu, kad transportlīdzeklis vadīts, izdarot administratīvus pārkāpumus, par kuriem reģistrē pārkāpumu uzskaites punktus, un noziedzīgus nodarījumus pret satiksmes drošību*”.

Aprēķinot apdrošināšanas prēmijas apmēru, tajā tiek iekļauti:

I. Atbilstoši apdrošināšanas riskam paredzamās apdrošināšanas atlīdzības izmaksas.

Apdrošināšanas atlīdzība ir naudas summa, ko izmaksā zaudējuma atlīdzināšanai. OCTA apdrošināšanā paredzamās apdrošināšanas atlīdzības izmaksas ir noteiktas OCTA likumā:

OCTA apdrošināšanā tiek novērtēts zaudējums, kas ceļu satiksmes negadījumā tiek nodarīts trešajai personai:

1. personai nodarītie materiālie zaudējumi sakarā ar cietušās personas:
 - 1.1. ārstēšanu;
 - 1.2. pārejošu darbnespēju;
 - 1.3. darbības zaudējumu;

²⁸ Redakcija spēkā no 2007.gada 1.novembra

- 1.4. nāvi.
2. personai nodarītie nemateriālie zaudējumi, kas saistīt ar sāpēm un garīgām ciešanām sakarā ar:
 - 2.1. cietušās personas fizisku traumu;
 - 2.2. cietušās personas sakropļojumu;
 - 2.3. apgādnieka, apgādājamā vai laulātā nāvi;
 - 2.4. apgādnieka, apgādājamā vai laulātā 1.grupas invaliditāti
3. Trešās personas mantai nodarītos zaudējumus:
 - 3.1. sakarā ar transportlīdzekļa bojājumu vai bojāeju;
 - 3.2. sakarā ar ceļa, ceļa būves, ēkas vai būves bojājumu vai bojāeju;
 - 3.3. sakarā ar cita personai piederošā īpašuma, izņemot 3.1. un 3.2. punktos minēto īpašumu, bojājumu vai bojāeju;
 - 3.4. veicot nepieciešamos ceļu satiksmes negadījumā cietušo personu glābšanas darbus;
 - 3.5. sakarā ar cietušās personas nogādāšanai ārstniecības iestādē izmantotā transportlīdzekļa bojājumu vai šā transportlīdzekļa salona notraipīšanu;
 - 3.6. evakuējot transportlīdzekļus no ceļa satiksmes negadījuma vietas;
 - 3.7. sakarā ar kaitējumu videi.

Apdrošināšanas atlīdzības apmēru un aprēķināšanas kārtību par personai nodarītajiem materiālajiem un nemateriālajiem zaudējumiem nosaka Ministru kabineta noteikumi Nr. 1008 „Noteikumi par apdrošināšanas atlīdzības apmēru un aprēķināšanas kārtību par personai nodarītajiem materiālajiem zaudējumiem”²⁹.

II. Apdrošināšanas atlīdzību regulēšanas izmaksas (noteiktas OCTA likumā un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likumā).

III. Starpnieku komisijas izmaksas (iekļaujot apdrošināšanas starpnieku komisijas izmaksas apdrošināšanas prēmijas aprēķinā tiek izmantoti koeficienti, kas nodrošina apdrošināšanas starpnieku komisijas izmaksu vienādu sadalīšanu starp visiem konkrētā apdrošināšanas veida līgumiem).

IV. Citas apdrošināšanas sabiedrību administrācijas izmaksas.

V. Peļņas procents (prognoze).

VI. Aprēķinot OCTA apdrošināšanas prēmijas apmēru, apdrošinātājs ņem vērā apdrošināšanas prēmiju iedalījumu grupās atbilstoši riska faktoriem:

1. transportlīdzekļa turētāja statuss;
2. transportlīdzekļa pilna masa;
3. transportlīdzekļa tips;
4. transportlīdzekļa vecums;
5. transportlīdzekļa pielietojums;
6. transportlīdzekļa reģistrācijas vieta;
7. transportlīdzekļa īpašnieka vai turētāja vecums;
8. Bonus- Malus klase;
9. juridiskās personas atlīdzības vēsture;
10. juridiskās personas komercdarbības veids;
11. juridiskās personas komercdarbības teritorija;

²⁹ Latvijas Vēstnesis, 2004.gada 17.decembris, nr.201

12. juridiskai personai piederošo transportlīdzekļu skaits autoparkā, ja tiek apdrošināta vairāku transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskā atbildība
13. polises termiņš.

VII. Piešķirtās atlaides.

Papildus, bez OCTA likumā noteiktajām atlaidēm, apdrošināšanas sabiedrības piešķir atlaides apdrošināšanas prēmijas maksājumam, kas ir noteiktas apdrošināšanas sabiedrību iekšējos tiesību aktos un atbilstoši tās kārtībai:

- korporatīvās atlaides sadarbības partneriem un to darbiniekiem;
- jauna biroja vai pārdošanas punkta atvēršanas atlaides;
- klientu piesaistes un mārketinga atlaides;
- vērtējot klientu ar lielu autoparku, zaudējuma statistiku.

Tādējādi var secināt, ka OCTA apdrošināšanas prēmijas pamatsummu veido augstāk minētie rādītāji (I.-V. punkts), savukārt tās „gala cenu” ietekmē daudz un dažādi faktori, kas saistīti ar katra transportlīdzekļa un tā vadītāju vai turētāju „komplekta” saistīto risku faktoru izvērtējumu (VI.punkts), kā arī piemērojamās atlaides.

Rezultātā (piemēri 1., 2. un 3.) katrā apdrošināšanas sabiedrībā noteiktam „komplektam” OCTA apdrošināšanā tiek aprēķināta cita prēmijas summa³⁰, kas varētu norādīt, ka starp apdrošinātājiem pastāv cenu konkurence, ko netieši apliecina arī apdrošinātāju savstarpējā cīņa par klientiem dažādu atlaižu un papildus bonusu piešķiršanā.

1.piemērs. 1992.gada MITSUBISHI COLT, fiziska persona, *Bonus-malus (riskā) klase 7*

termiņš	AAS „Balta”	AAS „BAN”	AAS „Baltikums”	AAS „Balva”	AAS „ERGO Latvija”	AAS „IF Latvia”	AAS „Gjen-sidige Baltic”	AAS „Seesam Latvia”	AAS „BTA”
3 mēn.	33,58	26,82	22,10	38,00	21,78	30,00	19,00	44,70	29,06
6 mēn.	60,51	45,97	40,10	66,22	40,00	47,90	32,00	75,80	46,50
9 mēn.	80,44	61,30	53,50	85,69	54,70	63,90	45,00	108,70	61,99
12 mēn.	100,39	76,62	66,90	106,59	63,16	79,80	56,00	125,30	75,17

2. piemērs. 2001.gada VW PASSAT, fiziska persona, *Bonus-malus(riskā) klase 11*

termiņš	AAS „Balta”	AAS „BAN”	AAS „Baltikums”	AAS „Balva”	AAS „ERGO Latvija”	AAS „IF Latvia”	AAS „Gjen-sidige Baltic”	AAS „Seesam Latvia”	AAS „BTA”
3 mēn.	19,40	17,68	20,20	19,11	19,21	30,00	28,05	22,89	23,11
6 mēn.	38,37	30,30	36,80	35,49	35,25	47,90	46,75	39,03	36,98
9 mēn.	57,33	40,40	49,00	46,06	48,75	63,90	66,30	56,92	49,30
12 mēn.	76,28	50,50	61,30	60,13	56,29	79,80	82,45	65,60	59,78

³⁰ OCTA apdrošināšanas polišu cenas iegūtas izmantojot interneta portāla www.iizi.lv datus, kas savukārt cenas apkopo no apdrošinātāju interneta mājas lapām.

3. piemērs. 2007.gada Renault Laguna, juridiska persona, *Bonus-malus(riska)*
klase 8

termiņš	AAS „Balta”	AAS „BAN”	AAS „Baltikums”	AAS „Balva”	AAS „ERGO Latvija”	AAS „IF Latvia”	AAS „Gjensidige Baltic”	AAS „Seesam Latvia”	AAS „BTA”
3 mēn.	-	50,62	-	52,83	54,43	-	53,00	47,51	53,23
6 mēn.	-	86,78	-	94,05	99,93	-	88,00	80,58	85,17
9 mēn.	-	115,71	-	116,46	138,17	-	124,00	117,26	113,56
12 mēn.	-	144,64	-	151,92	159,54	-	155,00	134,60	137,69

[8] Apdrošināšanas sabiedrību un apdrošināšanas starpnieku sadarbība.

Apdrošināšanas sabiedrības savus produktus izplata, izmantojot dažādus starpniekus (izplatīšanas kanālus).

Saskaņā ar Apdrošināšanas un pārapsdrošināšanas starpnieku darbības likumu ar apdrošināšanas starpniecību ir tiesīgi nodarboties brokeri, aģenti un piesaistītie aģenti, kas reģistrēti un/vai licencēti atbilstoši šī likuma prasībām. Apdrošināšanas starpnieki ir apdrošināšanas brokeri, bankas, transportlīdzekļu tirdzniecības uzņēmumi, dažādas juridiskās personas, kuru pamatdarbība nav apdrošināšanas starpniecība.

Apdrošināšanas starpnieki, kas nav apdrošināšanas brokeri, darbojas aģentu vai piesaistīto aģentu statusā un attiecīgi tiek reģistrēti Finanšu un kapitāla tirgus komisijas vai apdrošinātāju starpnieku reģistrā. Aģenti, izņemot kredītiestādes, ir tiesīgi veikt apdrošināšanas starpniecību tikai viena apdrošinātāja labā. Piesaistītie aģenti atšķirībā no parastajiem aģentiem var piedāvāt starpniecības pakalpojumus dažādiem apdrošinātājiem, bet tikai attiecībā uz nekonkurējošiem apdrošināšanas produktiem (atšķirīgiem apdrošināšanas veidiem).

Nemot vērā Apdrošināšanas un pārapsdrošināšanas starpnieku darbības likuma noteikumus, tikai brokeri ir tiesīgi sniegt klientiem padomu, balstītu uz vairāku apdrošinātāju piedāvājumu vispusīgu analīzi. Brokeri darbojas gan kā klientu konsultanti, gan kā apdrošinātāja izplatīšanas kanāls, brokeriem var tikt piešķirtas riska parakstīšanas tiesības un pilnvaras uzņemties saistības.

Eiropas Komisija savā pētījumā par apdrošināšanas tirgu Eiropas Savienībā ir atzinusi, ka, „(..) šī divējādā loma var radīt interešu konfliktu starp klientiem sniegtās konsultācijas objektivitāti un brokeru pašu komerciālajām interesēm. Starpnieku, jo īpaši brokeru, nozīmi apdrošināšanas tirgus konkurences veicināšanai var vājināt ne tikai interešu konflikti, kas saistīti ar šo divējādo lomu, bet arī interešu konflikti, kas saistīti ar to atalgojumu”.

Aptaujājot Latvijā darbojošās apdrošināšanas sabiedrības par to sadarbību ar apdrošināšanas starpniekiem, var secināt, ka apdrošināšanas sabiedrības apdrošināšanas brokeriem par sniegto starpniecības pakalpojumu maksā komisijas atlīdzību:

- kas izteikta procentos no apdrošināšanas prēmijas apmēra par katru noslēgto apdrošināšanas līgumu;
- vai
- tiek aprēķināta no kopējā parakstīto prēmiju apjoma.

Komisijas atlīdzību procentu likme var tikt mainīta, ņemot vērā brokeru kopējo parakstīto apdrošināšanas prēmiju apjomu un zaudējuma kvotu pret nopelnīto apdrošināšanas prēmiju par konkrēto apdrošināšanas veidu.

Savukārt apdrošināšanas starpniekiem, kas ir aģenti un piesaistītie aģenti, papildus tiek maksāta komisija par apjomu un atlīdzība par mārketinga pakalpojumiem, ja ir bijusi tāda vienošanās ar aģentu.

Latvijas apdrošināšanas tirgū ir vērojams brokeru sabiedrību skaita straujš pieaugums. 2006.gadā bija 45 brokeru sabiedrības, turpretī 2007.gadā jau 69, kas ir par 35% vairāk.

Tomēr, ņemot vērā apdrošināšanas sabiedrību sniegto informāciju, OCTA apdrošināšanā lielākā daļa apdrošinātāji līgumus ir noslēgušas tiešajā apdrošināšanā.

[9] Horizontālā sadarbība.

Konkurences padome veica aptauju attiecībā par Eiropas Komisijas Regulā Nr.358/2003 „Par Līguma 81.panta 3.punkta piemērošanu dažām līgumu, lēmumu un saskaņotu darbību kategorijām apdrošināšanas nozarē” (turpmāk – Regula) paredzēto atbrīvojumu sadarbībai par kopīgiem aprēķiniem, pētījumiem, apdrošināšanas polišu standarta nosacījumiem, risku kopīgu apdrošināšanu un drošību ierīču uzstādīšanas un apkopes tehnisko specifikāciju noteikumiem izmantošanu Latvijas republikas teritorijā apdrošināšanas sabiedrību darbībā, kā arī lūdza sniegt viedokli par Regulas darbības laika pagarināšanas nepieciešamību.

Atbildes sniedza AAS „Balta”, AAS „If Latvia”, AAS „Balva”, AAS „BTA”, AAS „ERGO Latvija”.

Apdrošināšanas sabiedrību paustais viedoklis:

Lielākā daļa apdrošināšanas sabiedrību ir norādījušas, ka Regulā noteiktos grupālos atbrīvojumus tās izmanto tikai OCTA apdrošināšanā un tikai attiecībā uz sadarbību aprēķinu jomā (Regulas 3.pants), aprēķinot vidējo paredzamo atlīdzību līmeni. Proti, Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs, saņemot no apdrošinātājiem datus par noslēgtajiem apdrošināšanas līgumiem un izmaksātajām apdrošināšanas atlīdzībām, veic riska prēmijas aprēķinu, kas ir pieejams visiem OCTA apdrošināšanas tirgus dalībniekiem. Šis aprēķins pilnībā atbilst Regulā izvirzītajiem kritērijiem, jo balstās uz laika periodu pagātnē un sastāv no gadījumu biežuma un vidējās atlīdzības aprēķiniem.

Kā norādījuši vairāki apdrošinātāji, citus atbrīvojumus Latvijas tirgū tie pašreiz neizmanto, kā arī šobrīd nav nepieciešamības pēc tiem. Iespējams, ka kopumā, apdrošināšanas nozarei attīstoties, nākotnē šāda nepieciešamība varētu rasties. Regulā noteiktie izņēmumi sadarbībai apdrošināšanas nozarē nevar radīt negatīvu ietekmi uz konkurenci, jo nevar veicināt nepamatotu cenu celšanos. Piemēram, Latvijā veicamais riska prēmijas aprēķins nosaka naudas summu, kura vidēji tērējama apdrošināšanas atlīdzību izmaksu veikšanai, bet neskar apdrošinātāju darbības izdevumu īpatsvara lielumu apdrošināšanas pakalpojumu cenā un nenosaka gala cenas noteikšanas principus.

Lai gan Latvijas apdrošināšanas sabiedrības nav pilnībā apguvušas Eiropas Savienības normatīvo aktu piemērošanas praksi un nav pilnībā izmantojošas regulā paredzētos atbrīvojumus, tomēr tās uzskata, ka apdrošināšanas nozarē ir nepieciešama sadarbība, jo apkopojot kopīgu pieredzi par riskiem, iespējams tos precīzāk izvērtēt, tādējādi klienti iegūst kvalitatīvāku apdrošināšanas produktu.

Tāpat vairums apdrošinātāju uzskata, ka Regulas darbības laiks būtu jāpagarina, lai varētu izmantot Regulā minētos atbrīvojumus arī turpmāk, ņemot vērā Latvijas apdrošināšanas tirgus paplašināšanās tendences, ienākot tajā citu dalībvalstu apdrošinātājiem ar savu pamatkapitālu. Gadījumā, ja Regulas darbības laiks netiks pagarināts, tad attiecībā uz riska prēmiju tarifiem tiktu apdraudēts prēmiju samērīgums un polises cenas pamatojums, kas negatīvi atsauksies uz apdrošināšanas ņēmēju, kā arī tiktu ietekmēta mazo tirgus dalībnieku konkurētspēja.

Cita starpā AAS „Balta” kā *Royal and SunAlliance (RSA)* apdrošināšanas grupas uzņēmums norāda, „(..) apdrošināšanai piemīt vairāki unikāli raksturlielumi, ar kuru

palīdzību var efektīvāk īstenot apdrošināšanas pamatdarbību, proti, riska novērtēšanu un izkliešanas, ja tiek panākta sadarbība ar adekvātām vadlīnijām. Šāda sadarbība dod tiešus ieguvumus patērētājam, nodrošinot zemākas prēmijas un veicinot adekvātus drošības standartus, lai aizsargātu plašāku sabiedrības daļu. Apdrošināšana pamatā nodarbojas ar riska notikumu iespējamības precīzu identificēšanu un novērtēšanu un tam sekojošu pasākumu īstenošanu, lai sadalītu risku, kuri radīsies, pakāpi. Abas šīs darbības tiks veiktas efektīvāk, ja saskaņā ar attiecīgajām vadlīnijām tās tiks īstenotas sadarbībā ar citiem tirgus dalībniekiem. Vienkāršāk formulējot, plaša diapazona risku novērtēšanas process tiek būtiski atvieglots, ja atsevišķajiem apdrošinātājiem ir pieeja plašam pagātnes riska piemēru klāstam, kas savukārt pamato vajadzību apmainīties ar datiem starp apdrošinātājiem Regulas ietvaros.(..)”

Kopsavilkums:

- 1) Lielākie OCTA apdrošināšanas tirgus dalībnieki ir AAS „BTA”, AAS „Balta”, AAS „Baltikums”, AAS „Balva” un AAS „Gjensidige Baltic”. To kopējā tirgus daļa 2006. un 2007.gadā bija >80%, bet 2008.gada 1.cet. – >70%.
- 2) Apdrošinātāji savus produktus izplata, izmantojot dažādus izplatīšanas kanālus – apdrošināšanas brokerus, bankas, transportlīdzekļu tirdzniecības uzņēmumus, dažādas juridiskās personas. Lai gan Latvijas apdrošināšanas tirgū kopumā ir vērojama brokeru sabiedrību skaita straujš pieaugums, tomēr OCTA apdrošināšanā šis izplatīšanas tīkls netiek plaši izmantots.
- 3) OCTA parakstīto prēmiju īpatsvars kopējā apdrošināšanas prēmiju apjomā turpina pieaugt – 2006. gadā par 19%, 2007.gadā par 22%, bet 2008.gada 1.cet. par 24%, tāpat OCTA izmaksāto atlīdzību īpatsvars kopējā nedzīvības apdrošināšanā izmaksāto atlīdzību apjomā turpina pieaugt – 2006.gadā par 22%, 2007.gadā par 26%, bet 2008.gada 1.cet. par 26%.
- 4) Laika periodā no 2006.gada – 2008.g. 1.cet. OCTA apdrošināšanas tirgū ir konstatējams straujš pieaugums gan parakstīto prēmiju apjomā, gan izmaksāto atlīdzību apjomā, kas ir skaidrojams gan ar klientu skaita pieaugumu, gan ar polises cenas paaugstināšanos. Savukārt OCTA polises cenas pieaugums ir skaidrojams ar izmaksāto apdrošināšanas atlīdzību apjoma un apdrošinātāju darbības izdevumu rādītāju straujo pieaugumu.
- 5) Kopumā 2006.un 2007.gadā pa ceturkšņiem ir vērojams straujš apdrošināšanas sabiedrību kopējā tehniskā rezultāta negatīvs pieaugums. 2007.gadā salīdzinoši ar 2006.gadu piekritušās atlīdzību prasības ir pieaugušas par 48% un neto darbības izdevumi par 42%, kamēr nopelnīto prēmiju pieaugums ir tikai 45%, kas ir negatīvi ietekmējis gan apdrošināšanas sabiedrību tehnisko rezultātu, gan kombinēto rādītāju. Zināma uzlabošanās ir vērojama 2008.g. 1.cet., kad, salīdzinot ar iepriekšējo periodu, ir samazinājies piekritušo atlīdzību īpatsvars pret nopelnītajām prēmijām.
- 6) Apdrošināšanas prēmijas polises cena tiek noteikta, ņemot vērā prēmiju iedalījumu grupās atbilstoši riska faktoriem (transportlīdzekļa un tā vadītāja vai turētāja „komplekts”) un papildu atlaides, kas veicina konkurenci apdrošinātāju starpā.
- 7) Eiropas Komisijas Regulā Nr.358/2003 „Par Līguma 81.panta 3.punkta piemērošanu dažām līgumu, lēmumu un saskaņotu darbību kategorijām apdrošināšanas nozarē” noteiktos grupālos atbrīvojumus horizontālai sadarbībai iespējams attiecināt uz apdrošinātāju sadarbību, aprēķinot vidējo paredzamo atlīdzību līmeni OCTA apdrošināšanā, izmantojot Transportlīdzekļu apdrošinātāju biroja datubāzē uzkrātos datus par apdrošināšanas gadījumu biežumu un vidējās

atlīdzības aprēķiniem noteiktā laika periodā pagātnē (šie dati ir pieejami visiem OCTA apdrošināšanas tirgus dalībniekiem).

Secinājumi:

- 1) Ņemot vērā tirgus dalībnieku skaitu un aprēķinos iegūtos rezultātus, var secināt, ka OCTA apdrošināšanas tirgū ir oligopols, mēreni koncentrēts tirgus ar vidēji augstu konkurences intensitāti. Lielāko tirgus dalībnieku kopējai tirgus daļai laika periodā no 2006.gada – 2008.gada 1.cet ir tendence samazināties, kas varētu nozīmēt, ka atsevišķi mazākie tirgus dalībnieki kļūst konkurētspējīgāki.
- 2) Izvērtējot esošās barjeras apdrošināšanas nozarē kopumā, var secināt, ka nozarē pastāv administratīvie ierobežojumi, kā licences saņemšana un atbilstoša pašu līdzekļu esamība. Minētie nosacījumi obligāti jāievēro, lai ienāktu šajā tirgū. Lai uzsāktu darbību apdrošināšanas nozarē, ir nepieciešami nozīmīgi finanšu līdzekļu ieguldījumi.
- 3) OCTA apdrošināšanas tirgū kopš 2006.gada, kad tirgū ienāca AAS „Baltijas apdrošināšanas nams”, ir vērojams nemainīgs tirgus dalībnieku sastāvs. Ņemot vērā tirgus struktūru, kā arī peļņas neesamību, var secināt, ka OCTA apdrošināšanas tirgus nav pievilcīgs jauniem tirgus dalībniekiem.
- 4) Ņemot vērā tirgus uzraudzības ietvaros iegūto informāciju, Konkurences padomes rīcībā nav faktu, kas norādītu par Konkurences likuma 11.panta pārkāpumu OCTA apdrošināšanas tirgus dalībnieku darbībās.